

A tékozló fiú példabeszéde (Lk 15,1-32) – három megközelítésben

A jóság akadályai

Ha történetileg helytálló az a bevezetés, amellyel Lukács ellátta a példabeszédet, akkor talán Jézus utolsó, de mindenesetre legnagyobb kísérletéről van szó, amely arra irányult, hogy még egyszer összehozza az ellenséges csoportokat, és közös örömnépre hívja meg őket. Pontosabban szólva arról a végső fáradozásáról van szó, hogy *tisztázza magát* ellenfeleivel szemben, és érthetővé tegye magát számukra. A teológusok és az igazán vallásos emberek, azaz az írástudók és a farizeusok által Jézusnak tett szemrehányás olyan vád, amely életéről-haláláról dönt. Azt vetik a szemére, hogy végérvényesen túlfeszítette a húrt, amikor a közönséges emberekkel közösködött, és a törvényszegők, a bűnösök házába tért be, azokéba, akik nem igazodnak Isten rendjéhez, és nem élnek úgy, ahogyan Izrael tisztességes, jó szándékú és korrekt polgárai. Az együttélés alapjait forgatja föl az, aki úgy beszél Istenről, hogy érvénytelenné válik a jutalom és a büntetés rendszere, s arra vetemedik, hogy olcsón kínálja Isten kegyelmét, ami talán kecsegtető lehet a bűnbánók számára, de semmiképp a könnyelműek, a teljesen összetörtek, a pityókások számára.

Nyilvánvaló, hogy a nép egyszerű emberei megértették Jézust, és egyre jobban magukhoz vonzották, jobban mondván lehúzták őt magukhoz. Amikor Jézus Isten irgalmasságáról beszélt, korlátozás nélkül megértették őt, mert tudták, hogy másként egyáltalán nem is létezhetnének. A derék polgárok azonban nagyon is jól megvoltak az irgalom feltétlensége nélkül. Ők *kiérdemelték*, hogy Isten az ő oldalukon áll! Mert mit is kezdünk azzal az erénnyel, amely nem fizetődik ki? Mit kezdünk azzal az erkölcsiséggel, amely nem hordja magában, hogy a jutalom várományosai vagyunk? A törvénymagyarázók, a teológiaiailag műveltek és a makulátlanul jók, az „elkülönültek” (heb. „perusim”) e csoportjaival Jézus lépésről lépésre egyre mélyebb konfliktusba bonyolódott, és most az a kérdés, sikerül-e neki még egyszer megértetnie, tulajdonképpen miről is van szó.

Amikor a *bűn* szót halljuk, a fejükben lévő gyónási morál mércéjének megfelelő képzetársításaink támadnak: itt-ott áthágtunk valamilyen

parancsot, és most rendbe hozzuk a dolgot. Jézus szeme előtt azonban nem a polgári botlások banalitásai lebegnek; számára az elveszett életről van szó, és ezért – hogy visszanyerjük Jézus vitájának komolyságát – néhány száz évig talán egyáltalán nem lenne szabad bűnről beszélnünk, de nagyon is beszélnünk kellene kiútatlanságról, tehetetlenségről, kétségbeesésről és kudarcról. Ha egy olyan embert képzelünk magunk elé, akinek fogalma sincs, merre menjen, akkor látjuk azt, amit Jézus látott. Ha olyan emberekkel találkozunk, akik már nem képesek hinni olyasmiben, mint jóság vagy irgalom, és akik magukba zárkóztak, mint az őszi virágok az első fagy előtt, akkor nyomában vagyunk annak a problémának, amelyre Jézus rászánta az életét.

Ezért meséli el annak az embernek az életét, aki elfutott, és a maga módján elvesztette lett. Sok olyan indíték lehet, amely rávesz minket arra, hogy eltévedjünk. Jézus egyet választ ki ezek közül. Ez igen erős indíték: a szabadságra törekvés. Lehet, hogy ellenfeleivel szembesülve jut eszébe Jézusnak ez az indíték. *Egy fiatalembernek elege van a szülői házból*, és már csak egyet akar: elmenni. Ezt meg lehet érteni, ha egy ifjú a szabályozott erények, a gondosan ráruházott kötelességek világában nő fel. Szülői háza annyira jól ápolt, annyira makulátlanul irányított, annyira elviselhetetlenül unalmas, annyira fojtogató, hogy ez az ifjú nem akar mást, csak kitörni, ki az „igazi életbe”. Eljárásában nem túl finnyás, mert mintha már életében halott lenne az apja, kikéri az örökségét, és ráadásul van képe azt mondani, hogy az megilleti őt. Apja szép csendben előhozza az örökséget, a fiatalember összecsomagolja a cókókóját, és kivándorol, a világ végére, ahol a boldogság virágzik, egy távoli országba, amely bármilyen messze van, nem lehet elég messze. Két kézzel kap majd a boldogság után, az utolsó cseppet is kiszívja az életből, és túl későn veszi majd észre, mennyire üressé válik közben maga is. Ő, aki semmi mást nem akart, mint szabadságot, szükségében végül az idegen ország egyik polgárának nyakába varrja magát berrabszolgaként. Disznóörzessel keresi meg kenyerét egyik napról a má-

sikra; s ami még rosszabb, majd örülhet, ha úgy élhet, mint a disznók, az ő eledelüket fogyasztva. A disznók szintje alá süllyed, s amikor szertefoszlott illúziói közepette minden elképzelése összeomlik, eljut a véghez. Éppen az erős karakterek óvakodnak attól, hogy túl korán megtérjenek – amíg még mennek valahogy a dolgok. Nagy küzdelemmel megpróbálnak következetesen előrehaladni, és ezért ők a leginkább veszélyeztetettek ebben a helyzetben. A fiatalember végül visszaemlékszik arra, milyen volt apjának házában, s a múlt jövővé válik számára, az emlék céljá. „Apám házában a napszámosok jobban élnek, mint én itt.” És végül saját érdeke lesz, hogy visszatérjen. Csakhogy mindent eljátszott már. Magának dűnyögi, mintha „be akarná vésni”, hogy amikor eljön az ideje, ki tudja mondani: „Vétkeztem az ég ellen és ellened.” És: „Nem vagyok már méltó arra, hogy fiadnak nevezzen.”

Mindezidáig nem esett szó az *apáról*. Alakjáról nem lehet minden további nélkül megfesteni azt a képet, amelyet Jézus meg akar mutatni nekünk Istenről, de a kettő kétségtelesen egymásba folyik. A történet bevezetésekor azt gondolhattuk: „Az apa közömbösségből teszi kisebb fia elé az örökségét. Ha a fiának elege van belőle, akkor legyen, ahogy akarja, tűnjön el, és minél előbb kerül bajba, annál jobb! Át fogja élni, mit jelent a szorultság, s a nyomorban talán fölfogja majd, mit jelentett számára az apja.” Több mint érthető lenne, ha így képzelnénk el az apát. Ehelyett azt látjuk, hogy egészen más a helyzet. Nem közömbösségből engedte idegenbe a fiát, hanem azért, mert hihetetlenül tisztelte annak szabadságvágyát. Ahogy most halljuk, számára meghalt a fia azzal, amit tett, de ő megkockáztatta, hogy semmit se tagadjon meg tőle. – Ha ezt Istenre alkalmazzuk, akkor választ kapunk egy gyakori kérdésünkre: Hogyan engedhet meg Isten olyan rettenetesen sok összevisszaságot a mi életünkben és mások életében egyaránt? E történet szerint ez abból fakad, hogy Isten szélsőségesen komolyan veszi szabadságunkat, és azt, amit mi akarunk. Szabadon enged minket, mehetünk, ahová akarunk, és elkísér minket, bárhol legyünk is.

Alig tűnik fel a láthatáron a fiú, ez az idős keleti ember elébe fut, átöleli, megsókolja, és amikor az eldadogja, amit előre megfogalmazott magának, a szavába vág, meg sem hallgatja a „Nem vagyok már a fiad” szavakat; számára csak egy a fontos, hogy helyreállítsa fia méltóságát. Gyűrűt az ujjára, új ruhát testére, cipőt a lábára – ez a gondja ennek az embernek –, és örömlakomát rendezni, megünnepelendő azt a boldogságot, hogy a bánat napjai, hónapjai után ismét együtt vannak, kiengesztelődve. – Ezzel ezt akarta mondani Jézus: Így fáradozik ő a századik bárányért, a leginkább elveszettért. Elébe akart menni az embernek, aki egyedül belepusztulna szégyenébe, nem a törvény és a bizonykodás szavait akarta elmondani, hanem a menny osztatlan örömét akarta közvetíteni. Ezért mondta: „Egyetlen megtérő miatt nagyobb boldogság van a mennyben Istennél, mint kilencvenkilenc igaz miatt.” Nem lehet ezt megérteni? Olyan nehéz ezt megérteni?

A példázat itt véget érhetne, ha nem az ellenfelek csoportjának, az igazán vallásosoknak és a teológusoknak, a törvénytudóknak és a törvény követőinek szólna. Az ő képmásukat festi meg Jézus az *idősebbik fiú* alakjában. Minden szó helyénvaló, amikor azt mondja: „Sosem hágtam át egyetlen

parancsodat sem.” Ez a fiú korrekt, hibátlan, rendes, megbízható, kötelességtudó – mindez stimmel, és Jézus sosem vonta ezt kétségbe a farizeusokra és a teológusokra vonatkozóan. Csakhogy van egy döntő vizsgakérdés: Mit ér mindez? Mennyi megértés, örömből fakadó megértés lakik ebben a viselkedésben? És így már elszomorító a helyzet. Nem csupán az akkori vallásos emberek számára, hanem ma is, nekünk magunknak is úgy jelenik meg a rossz vagy a bűn, mint valami tulajdonképpen csábítóan értékes dolog, mint egy mérgező növény, amelytől megmámorosodhatnánk, de amely sajnos a mi kertünk kerítésén kívül virít. S e kerítés akadályán nem merünk átlépni, félelemből. Kizárólag a félelem akadályoz meg minket, hogy valóban nekivágjunk, és bele vessük magunkat a buján tenyésző életbe. Tehát el kell nyomnunk magunkat. A jó ember ára az önuralom, a fegyelem, az önmagunk elleni harc. Láncra kell vernünk a bennünk élő gáncfickót. Így élünk mindannyian. És ha akkor jön valaki, és másképp csinálja, akkor ráirányítjuk azt a haragot, amely bennünk él. Jézus az elbeszélés művészetének mestere, mert most meglep minket a jók elképzelésével arról, hogy mi a rossz. „Ez ringyókkal verte el a pénzt!” Erről egész idő alatt egy szó

sem esett. Az idősebbik fiú azonban egyáltalán nem tudja másképp elképzelni a zaftosan belemenős életet.

Abban, hogy jók legyünk, az a mód akadályoz meg, ahogyan kényszerítjük magunkat arra, hogy jóvá váljunk. Ez mindig elzár, örökké veszélyeket lát leleselkedni, és azért nem merjük vállalni saját erényünket, mivel mindig résen kell lennünk önmagunkkal szemben. És lábbal fogjuk tapodni azt, aki nem úgy él, mint mi. A törvény áthágásának fájdalmasnak kell lennie, mivel az oly fájdalmas számunkra. Mivel annyi mindent elhallgattatunk magunkban, el kell hallgattatnunk azt, ami más, mint mi.

Hogy mindez ne maradjon kétezer évvel ezelőtti ügy, fordítsuk le a mi valóságunkra: Itt vannak azok az emberek, akik „elvesztek”, és mégis szeretnék megkísérelni, hogy egyenesbe jöjjenek Istennel és az emberekkel; azok, akik kudarcot vallottak házasságukban, vagy azok a papok, akik megnősültek, vagy a drogosok, vagy akik huszonöt év börtönt kaptak. Ezeknek nincs esélyük. Az igazán vallásosoknak, a törvényhűeknek, a törvénytudóknak és teológusoknak elég okuk lesz ahhoz, hogy tudják, miért nem méltóak az említettek arra, hogy az oltárhoz járulhassanak, és részesülhessenek a szentáldozásban. A Biblia, még Jézus szavai is, azok a rendelkezések, amelyekhez igazodnunk kell – mindez a kizárás igazolására szolgál. Örök harc ez a jóság ellen, mivel nem jutunk dűlőre saját magunkkal. Ha valaki valóban drogfüggő, és ráadásul még rászoruló is, akkor ott van számára a karitás; hiszen van bennünk szánalom. De ha kiderülne, hogy itt örömmel készül, hogy az érintettek jó dolga lesz, ha visszatér, és ez abszolút semmibe sem kerül neki, akkor követeljük a büntetést, akkor megmutatkozunk korrektségünk, a rendet kedvelő felfogásunk szadizmusa, mindaz a kegyetlenség, amelyben élünk.

Jézus bizonyosnak tartja, hogy amaz ifjabbik fiú visszatért az apai házba; de azt, hogy az idősebbik fiú, aki egész idő alatt apjával volt, visszatért-e, nem tudjuk. Ránk marad a döntés.

Eugen Drewermann

Forrás: E. D., Wenn der Himmel die Erde berührt, Patmos Verlag, 2006.

